

A MAGYAR HONVÉDSÉG ERŐINEK ÉS ESZKÖZEINEK LEHETSÉGES ALKALMAZÁSA AFRIKÁBAN

THE POSSIBILITIES OF THE APPLICATION OF THE HUNGARIAN ARMED FORCES IN AFRICA

A Magyar Honvédség nemzetközi műveletekben való részvétele mára elfogadottá vált. Hazánk közelgő EU-elnöksége új kihívások elé állíthatja katonáinkat. Olyan földrajzi területek, országok és konfliktusok kerülhetnek középpontba, ahol eddig nem, vagy csak kis mértékben voltunk jelen. Vizsgálatunk arra irányul, hogy egy esetleges afrikai alkalmazás lehetőségét, az alkalmazás jellegére vonatkozóan javaslatokat is megfogalmazva elemezzük.

For nowadays the participation of the Hungarian Defence Forces in international operations became recognized. The approaching Hungarian EU presidency brings new challenges for our soldiers. Such kind of geographical areas, countries and conflicts could be centred, in which we weren't presented or just in a small portion. Our monitoring is focusing on the possible application in Africa, also composing some recommendations for such kind of situations.

A katonai erő alkalmazásának kérdései mindig a hadtudomány egyik fontos kutatási területét jelentették. Nincs ez másként a Magyar Honvédség esetében sem, különösen azóta, hogy a missziós műveletekben való részvétel meghatározó lett. Katonáink négy földrészen szolgálnak ENSZ, NATO, EBESZ színekben, vagy többoldalú nemzetközi megállapodások alapján. Az elmúlt másfél évtizedben – különösen 1995-től – egyre inkább előtérbe kerültek a béketámogató műveletek, az idegen földön végrehajtott katonai missziók. Napjainkban a meghatározó dokumentumok (pl.: NBS, NKS) is egyértelműen állást foglalnak a Magyar Honvédség feladataiban bekövetkezett hangsúlyeltolódások mellett. A Nemzeti Katonai Stratégia megfogalmazásában: „A Magyar Honvédség feladata, hogy hozzájáruljon a nemzetközi béke és biztonság fenntartásához a nemzetközi jog keretei között. A Magyar Honvédség erői egy részével részese lehet nemzetközi műveleteknek. Ezekre a műveletekre a NATO és az EU földrajzi határain kívül, szélsőséges éghajlati és terepviszonyok között, befogadó nemzeti támogatás nélkül is sor kerülhet. A viszonylag rövid idejű, intenzív művelet elhúzódó, változó intenzitású válságkezeléssel, stabilizációs és újjáépítési, katonai segítségnyújtási feladatokkal párosulhat.”[1]

Tanulmányunknak nem tárgya annak vizsgálata, hogy ebben mennyi a szerepe a megváltozott biztonsági körülményeknek és mennyi a megfelelési kényszer. Ebben a dolgozatban arra teszünk kísérletet, hogy a körülményeket számba véve javaslatokat fogalmazzunk meg a Magyar Honvédség lehetséges jövőbeni alkalmazásával kapcsolatban.

„Azzal számolunk, hogy 2011-től esetleg a magyar katonákra az afrikai műveletekhez is szükség lesz. Felkészülünk, hogy uniós tagként az afrikai problémák megoldásában részt vegyünk. A felkészítést már megkezdtük” – mondta a közelmúltban, a Magyar Tudományos Akadémián rendezett konferencián a honvédelmi miniszter.[2]

Dolgozatunk célja tehát az, hogy:

- Elemezzük, és erre alapozva értékeljük azokat a térségeket, amelyek szóba kerülhetnek, mint az Európai Unió (továbbiakban: Unió) – benne a Magyar Honvédség erői és eszközei – lehetséges katonai műveleti célterületei.
- Az előzőek figyelembevételével meghatározzuk azokat a katonai képességeket, amelyekkel – összhangban az érvényben lévő műveleti koncepcióval – a Magyar Honvédség részt vehet a műveletekben.

Az elemzés korlátai:

- A tanulmány nem keres és nem is találhat bizonyosan bekövetkező eseményeket, ellenben a világban megfigyelt trendek alapján valószínűségeket fogalmaz meg a válságkörzetekben végbemenő változások alapján. Az orszá-

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2010.
3. évfolyam 3. szám

PADÁNYI József, TOMOLYA János

gok tekintetében a kockázati fenyegetettség szintjének megállapításához az ún. „Globális Béke Mutató” (Global Peace Index /GBI) alapján készített besorolást alkalmazzuk.¹

- Mivel a várhatóan bekövetkező válságok természete pontosan nem határozható meg, így az arra adandó válaszok is csak valószínűsíthetőek. A leendő uniós művelet válságkezelési koncepciójának bizonytalansági faktora miatt (nem ismert, hogy mit, hogyan, mekkora erővel fognak kezelni) a várható haderő követelmény is csak feltételezeten, az eddig végrehajtott műveletek tapasztalatai alapján határozható meg;

Feltételezéseink:

- Az Unió Európai Biztonsági Stratégiájában (a továbbiakban: EBS) megfogalmazott elveknek² és az eddigi gyakorlattal összhangban, továbbra is a globális biztonság és a demokratikus értékrend egyik letéteményeseként, az emberi jogok védelmezőjeként fog fellépni.
- A katonai jellegű fellépés esetén elsősorban a saját eszközrendszerére fog támaszkodni, bár nem kizárt az ún. „Berlin Plusz” alapú fellépés sem.
- Az Unió a katonai eszközrendszer alkalmazása során az ENSZ-mandátumban kapott felhatalmazásra fog támaszkodni, és politikai okok miatt továbbra is tartózkodni fog az Unió Harccsoportok bevetésétől.
- A művelet jellege az illusztratív forgatókönyvek szerint alakul.³
- A keretnemzeti szerepre vállalkozó tagállamok (Nagy-Britannia, Franciaország, Németország, Olaszország, Görögország, Spanyolország) az eddigi külpolitikai gyakorlatuknak megfelelően fognak viszonyulni az uniós műveletekhez.
- A gyarmati múlttal rendelkező országok továbbra is az Unió vezette műveletek zászlóvivői lesznek.

A MŰVELETEK VALÓSZÍNŰSÍTHETŐ HELYSZÍNE

Ahhoz, hogy az Európai Unió katonai műveleteinek helyszínét meghatározzuk, szükséges a meglévő válságócok áttekintése. A világ térségeit a rejtett és a kifejlődő válságok nem egyformán sújtják, aminek számos oka van, köztük:

- a természeti erőforrásokhoz való eltérő hozzáférés;
- a világgazdaságilag meghatározó államainak rivalizálása a természeti kincsekhez való hozzáférésben;
- a globalizációnak a régiókra gyakorolt különböző hatása;
- a világ gazdasági fejlettségének régiókénti nagyfokú eltérése, a világ különböző országainak eltérő gazdasági fejlettségi szintje;
- a világ népességének területi eloszlása és az általuk birtokolt anyagi javak között nagyon jelentős az aszimmetria (ez még akkor is igaz, ha a szegénység⁴ tekintetében bizonyos javulás tapasztalható egyes térségekben, mint Kína vagy India);
- a különböző kultúrák és az azokhoz tartozó értékrendszerek ellentmondásai;
- a korrupció, és/vagy a rossz kormányzás;
- a bolygó népességének robbanásszerű növekedése;
- az éghajlatváltozás okozta eltérő veszélyeztetettség.

¹ A GPI rendszert az ausztrál Steve Killelea dolgozta ki 2007-ben. A módszer lényege, hogy 23 mutató (mint például az emberi jogok helyzete, a külső-belső konfliktusok száma, kapcsolatok a szomszédos államokkal stb.) súlyozott alkalmazásával rangsorolják az országokat. A 23 mutatóból kilenc katonai jellegű információt takar, amelyekhez a stockholmi Nemzetközi Stratégiai Tanulmányok Intézetének (IISS) adatait használták fel. A 2007-es és a 2008-as értékelést nemzetközileg is elismert szakértőkből álló munkacsoport (Vision of Humanity) végezte el.

² Az Európai Biztonsági Stratégia az Európát fenyegető kihívások fő elemeként határozza meg a regionális konfliktusokat és a bukott államokat.

³ Az EU követelménykatalógusa (Requirement Catalogue, 05) az alábbi 5 ún. illusztratív forgatókönyvet tartalmazza: 1.) Felek szétválasztása erők alkalmazásával (Separation of parties by force); 2.) Stabilizációs, újjáépítési, katonai tanácsadói művelet harmadik országok részére (Stabilisation, Reconstruction and MA to 3rd Countries); 3.) Válságmegelőző műveletek (Conflict Prevention); 4.) Evakuációs műveletek (Evacuation Operation in a non permissive environment); 5.) Humanitárius művelet támogatása (Assistance to Humanitarian Operations)

⁴ A Világbank azt az embert tekinti szegénynek, aki napi 1,25 UDS-ból kénytelen megélni

A SZEGÉNYSÉG VÁLTOZÁSA A VILÁGBAN

A Világbank hivatalos adatai szerint a világ legnépesebb országában, Kínában az 1990-es 60%-ról 16%-ra csökkent a napi 1,25 dollárból élők aránya. Indiában nem csökkent ilyen ütemben a szegények aránya: 2005-re 41,6%-ra süllyedt az 1990-ben becsült 51,3%-ról. Noha Dél-Ázsiában él a legtöbb szegény, arányuk a Szahara alatti régióban a legmagasabb: még mindig 51%, annak ellenére, hogy a szegénység ebben a térségben is csökkent valamelyest, hiszen 1990-ben még 57,6% volt.

Észre kell vennünk, hogy a népesség növekedése és a szegénység szoros összefüggésben van egymással. A bolygó népessége továbbra is robbanásszerűen növekszik: 1 milliárd 1820-ban, 2 milliárd 1930-ban, 3 milliárd 1960-ban, 4 milliárd 1974-ben, 5 milliárd 1988-ban majd 6 milliárd 2000-ben.[3] Az előrejelzések szerint az emberiség létszáma 2011-re eléri a 7 milliárdot, ahol a növekmény 99%-a a fejlődő országokra jut majd.⁵

A Human Development Index 2007-ben újra nyilvánosságra hozta a világ 10 legszegényebb országának listáját. Ezen országokban nemcsak az egy főre jutó GDP alacsony, de elterjedt az írástudatlanság, és itt jelentik a legnagyobb problémát a különböző fertőzések, betegségek is. A legszegényebb lakosság 40%-a a világjövedelem 5%-ban részesül, míg a leggazdagabb lakosság 20%-a 75%-ban részesült a 2005-ös globális jövedelemből. Az olyan ország, ahol az egy főre eső GDP nem éri el a 765 dollárt, gyengén jövedelmező vagy szegény országnak minősül. A társadalmakon belüli és társadalmak közötti egyenlőtlenségek soha nem voltak ilyen óriásiak. Míg a világ átlagosan 35%-kal lett gazdagabb 1980 óta, addig 70 ország átlagjövedelme csökkent ebben az időszakban.⁶

A lehetséges művelet szempontjából a fentiek egyáltalán nem érdektelenek, hiszen, ha összevetjük a szegény és a válság sújtotta országok térképét, számos egybeesést látunk. Egyértelműen kitűnik, hogy Afrika az egyik legproblematikusabb térség. Nemcsak azért, mert a világ legszegényebb 10 országából 9 itt található, és az 50 legszegényebb ország kétharmada is afrikai, hanem azért is, mert az egy kontinensre kivetített instabilitási mutató itt a legmagasabb.⁷

Afrika a világ második legnagyobb és a második legnépesebb kontinense, egyúttal egy sor tekintetben a legkevesebb világa:

- a legszegényebb kontinens (az afrikaiak 50%-a kevesebb, mint napi 1 USD-ből él);
- itt a leggyorsabb a népességnövekedés (a városi népesség növekedése évi 3,5%);
- itt a legmagasabb a mezőgazdaságból élők aránya (66%);
- itt a legnagyobb a 25 évesnél fiatalabb lakosok aránya (71%);
- itt a legalacsonyabb a megművelt területek aránya (kb. 6%);
- itt a legmagasabb az analfabetizmus (a 15 évesnél idősebb lakosság körében 60%).

Afrikán belül az ún. Szahara alatti térség megkülönböztetett figyelmet érdemel, hiszen ez a régió még afrikai mércével mérve is szegény, vannak, akik a „negyedik világ” kifejezést használják a térség megnevezésére. Dávid Viktória, a Széchenyi István Egyetem Kautz Gyula Gazdaságtudományi Kar rektora szerint, ebben a régióban 300 millió ember él napi 1 dollárnál kevesebből. A térség országai a világkereskedelem csupán 2%-át bonyolítják le. Az általános szegénységet nehezíti, hogy itt él a HIV vírus hordozók 64%-a.[4]

AZ ÁSVÁNYKINCSEK SZEREPE

Afrika gazdasága nagymértékben függ az ásványi kincsek exportjától. Afrika természeti kincsekben gazdag kontinens így például a világ gyémántkészletének 60%, foszfát- készletének 40%-a és kobaltkészletének 30%-a található a fekete kontinensen.

⁵ UNSD

⁶ UNDP adat (Human Development Trends 2003, UNDP 2003), az egy főre eső GDP (PPP \$) 5780-ról 7550-re nőtt 1980 és 2003 között.

⁷ A Human Development Index alapján a világ tíz legszegényebb országa: 1. Kongói DK; 2. Libéria; 3. Zimbabwe; 4. Salamon-szigetek; 5. Szomália; 6. Komoró-szigetek; 7. Guinea; 8. Közép-afrikai Köztársaság; 9. Nigéria; 10. Etiópia;

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2010.
3. évfolyam 3. szám

PADÁNYI József, TOMOLYA János

A tanulmány a legfontosabbnak tartott stratégiai nyersanyag, az olaj fontosságának rövid bemutatására vállalkozik. A világ olajkészleteinek mintegy 9,4%-a található Afrikában, s ennek az olajmennyiségnek a nagy része, 70%-a a Guineai-öbölben és annak partvidékén koncentrálódik.[5] A nyugat-afrikai olaj több technikai jellegű előnyrel is rendelkezik közel-keleti társával szemben. Kéntartalma alacsonyabb, vagy egyáltalán nem is található benne ilyen szennyezés, ami megkönnyíti és olcsóbbá teszi a finomítást. A klasszikus olajút megtételéhez mintegy két hétre van szükség (ez a Perzsa-öbölből indul, délről megkerüli Afrikát, és így jut el Amerika vagy Európa kikötőibe). Ezzel szemben a nyugat-afrikai olaj egyenesen futhat ki, pár nap alatt az észak-atlanti térségbe érkezik, és legfeljebb egy hét alatt eléri az Egyesült Államokat is. Tehát a szállítási időtartam a felére csökken. Stratégiai szempontból pedig kedvező, hogy nem kell olyan veszélyesen szűk, iszlám országok által ellenőrzött csatornákon, szorosokon áthaladni, mint amilyen a közel-keleti térségből érkező olaj esetén a Hormuzi-szoros, a Bab el Mandeb, a legnagyobb hajók átengedésére képtelen Szuezi-, vagy akár a Mozambiki-csatorna. A nyugat-afrikai olaj legnagyobb volumenét a Guineai-öböl tengeri olajmezői rejtik magukban. Biztonsági szempontból egyértelmű, hogy ezek védelme sokkal egyszerűbb, mint a szárazföldieké, bár az ezek ellen végrehajtott terrorista/gerillatámadást sem lehet kizárni, kicsi, gyorsan mozgó csónakokkal. Ne felejtjük el, hogy a kontinensen, két helyen is találkozhatunk a kalózkodás jelenségével, Szomáliában és Nigériában. Az afrikai olaj iránt nemcsak a volt gyarmattartók érdeklődnek, hanem a közel-keleti olaj függésétől valamelyest szabadulni kívánó USA is. Új, és agresszívan terjeszkedő hatalom a térségben Kína, amely a fejlődésének kulcsát látja az afrikai olaj megszerzésében. Az utóbbi időben India és a Koreai Köztársaság is befektetett az afrikai olajparba.[6]

A GYARMATI MŰLT, GAZDASÁGI ÉRDEKEK

A feltételezések során kiemeltük, hogy vannak az uniós műveletekben meghatározó szerepet játszó tagállamok. Az említett országok azonban nem játszanak egyformán aktív szerepet Afrikában. Görögország gyakorlatilag inaktív, Németország csak erős politikai nyomásra hajlandó aktív szerepet játszani, míg Olaszország csupán Szomália esetében (volt olasz gyarmat) mutat aktivitást. Ugyanakkor, a keretnemzet szerepre is hajlandó országok közül két állam fejlesztett ki és alkalmaz olyan expedíciós képességeket, amelyeket az afrikai kontinensen, elsősorban a volt gyarmati országokban vetnek be. Ez a két állam egyértelműen Nagy-Britannia és Franciaország.[7] A két volt gyarmattartó ország, gazdasági és politikai érdekei miatt (sokszor „Védelmi Szerződések” ernyője alatt), mind ESDP kötelékben, mind önállóan képes és hajlandó beavatkozni Afrikában. Párizs számára fontos az afrikai olaj, hiszen szükségletei mintegy 30%-át szerzi be onnan.[8] Algéria volt kezdetben a legfontosabb, de például Gabonból, Kamerunból és Kongóból az 1970-es és az 1980-as években átlagosan 20 millió tonna kőolajat szállítottak Franciaországba. Ebben az időszakban az évente átlagosan 20-21 milliárd frankos francia tőkeexport mintegy fele Afrikába vándorolt, s ennek 30-40%-át a kőolajszektorba fektették be. A francia érdekeket az ún. „előre telepített erő” is megjelenítik.

Természetesen a britek is jelen vannak az afrikai olajkitermelésben. London tradicionálisan komoly hasznot húzott gyarmataiból, majd azok felszabadulása után a Nemzetközösség kereteiben maradt államok nyersanyagkészleteire, így olajára is támaszkodhatott. Gondoljunk csak a két olajipari óriás, a British Petrol és a Royal Dutch Shell tevékenységére. A fentiek alapján nem lehet véletlennek ítélni azt a tényt sem, hogy az Európai Unió eddigi civil-katonai, katonai műveleteinek zöme (9-ből 7) ebben a régióban valósult meg, vagy van folyamatban.

AZ ENSZ-ERŐFESZÍTÉSEK ESETLEGES TÁMOGATÁSA

Az ENSZ a térségben nagy erőfeszítéseket tesz a béke és a stabilitás helyreállítása, a ruandai típusú mészárlás elkerülésére. Nem véletlen, hogy itt valósul meg az ENSZ két legnagyobb létszámú és költségvetésű művelete, a MONUC Kongóban és az UNAMID Szudánban (utóbbi az Afrikai Unióval együtt).⁸

⁸ MONUC: United Nations Organization Mission in the Democratic Republic of the Congo; UNAMID: African Union/United Nations Hybrid Operation in Darfur.

Az Európai Unió is preferálja az ENSZ-erőfeszítések támogatását a térségben. Az EUFOR RD Congo művelet egyik specifikumát az jelentette, hogy az Európai Unió az ENSZ kérésére, a választások idejére (korlátozott időre) és korlátozott felelősségi körzetben hajtott végre műveletet. A jövőben is elképzelhető, hogy az Európai Unió, az ENSZ felkérése esetén, a különböző választások lebonyolításának segítése érdekében indít katonai műveletet.

A választások, a térség általános instabilitása és a politikai hatalomért folytatott, sokszor a demokratikus országokban nem elfogadott módon megvívott politikai küzdelem az amúgy is kiélezett feszültségeket tovább gerjesztheti. A demokratikus értékrend és a demokrácia adta keretek közötti politikai harc elfogadása Afrikára egyelőre nem jellemző.

KÖVETKEZTETÉSEK LEVONÁSA A LEHETSÉGES MŰVELET RÉGIÓJA TEKINTETÉBEN

Figyelembe véve a világ jelenlegi válsággócait, azok rövid távú várható fejlődési irányát, a műveletek szempontjából meghatározó uniós tagállamok politikai szerepvállalási hajlandóságát, gazdasági érdekeit, a hivatalosan megfogalmazott uniós külpolitikai stratégiát, – nem kizárva egy más területen végrehajtásra kerülő művelet lehetőségét⁹, – nagy valószínűséggel mondható, hogy a magyar kontingens várható alkalmazási területe Afrika, ezen belül a Szahara alatti régió, angol vagy francia érdekeltségű alrégió területén lesz.

A SAHARA ALATTI RÉGIÓ ORSZÁGA INAK ÁTTEKINTÉSE

A térséget a szegénységen, a fegyveres kríziseken kívül a betegségek (pl. malária és az AIDS [9]), a vízhiány, az elsivatagosodás és az analfabetizmus is sújtja. Ezért egy leendő uniós műveletben való magyar részvételnek a logisztikai biztosítás szempontjából erre tekintettel kell lennie.

A régió 44 országot számlál. A művelet lehetséges célországai tekintetében kizárhatóak azok az országok, amelyek:

- biztonsági szempontból stabilnak tekinthetők;
- hosszabb ideje pozitív irányú fejlődést mutatnak a biztonsági helyzet tekintetében;
- érdektelenek a két, kiemelten afrikai érdekeltségű (Franciaország, Nagy-Britannia) vezető uniós tagállam számára;
- az Európai Unió különböző okok miatt nem mutat érdeklődést az ország iránt;
- azon országok, amelyek ellenséges módon viselkednek a nemzetközi közösség országaival;
- azon országok, ahol már megjelentek más nemzetközi szervezetek, és a stabilizáció előrehaladt.

Tekintettel a GPI adataira, az afrikai kontinensen gyakorlatilag 30 olyan ország van, ahol a válságmutatók aggodalomra adnak okot.¹⁰ A kör tovább szűkíthető, amennyiben azokat az országokat határozzuk meg, ahol a válságmutató értékek meghaladják a kritikus szintet.¹¹ Ezen szűkítés alapján 7 olyan országot lehet megnevezni, ahol a nemzetközi közösség fellépése várhatóan szükségessé válhat.

Ezek az országok a következők:

- Szomália;
- Szudán;
- Csád;
- Közép-afrikai Köztársaság;
- Nigéria;
- Kongói Demokratikus Köztársaság;
- Zimbabw e.

⁹ Az ALTHEA művelet analógiájára nem lehet kizárni, hogy az Európai Unió a későbbiekben átveszi a KFOR szerepét Koszovóban.

¹⁰ A GPI mutató 1,7 feletti.

¹¹ A GPI mutató 2,5 feletti.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2010.
3. évfolyam 3. szám

PADÁNYI József, TOMOLYA János

Ha hozzátesszük, hogy a fenti országok mindegyikében 2010-ben vagy 2011-ben valamilyen választást(okat) tartanak, akkor a fenti lista még reprezentatívabbá válik. A fenti országok közül az unió Csádban és Kongóban már folytatott műveletet, jelenleg is folyik a tengeri kalózkodás elleni fellépést magában foglaló ATALANTA művelet Szomália partjainál, valamint az SSR küldetés Bissau-Guinea-ban.¹², illetve a szomáliai biztonsági erők kiképzését segítő EUTR Somalia küldetés Ugandában. Nem lényegtelen, hogy jelentős francia részvétellel folyik az EUFOR TCHAD/RCA műveletet követő, ENSZ vezetésű MINURCA T művelet.¹³

A fenti sorrend azt sugallja, hogy a legnagyobb valószínűsége egy szomáliai műveletnek lenne, de tekintettel a már folyó tengerészeti műveletre, az a valószínűbb, hogy a kalózkodás növekedése esetén a tengeri műveleteket esetleg kiegészítik az AMISOM támogatása céljából, vagy a saját erőfeszítés érdekében szárazföldi támogató művelettel.¹⁴ Ezt az irányvonalat erősíti a már említett EUTR Somalia küldetés beindítása, illetve 500 szomáliai katona kiképzése francia vezetéssel Dzsibutiban.

Szudán esetében, mindaddig, amíg a jelenlegi, a nemzetközi közösséggel szemben ellenségesen viselkedő politikai vezetés van hatalmon, az unió katonai beavatkozása kevésbé valószínű. Itt a legutóbbi fejlemények fényében¹⁵ inkább egy választási, az önrendelkezésről döntő referendumhoz nyújtandó polgári/rendőri küldetésnek van nagyobb esélye.

Csád és a Közép-afrikai Köztársaság esetében a nemrég befejeződött és az ENSZ-nek történt sikeres átadás következtében az újabb katonai műveletnek kicsi a valószínűsége. Bár ennek némileg ellentmond Deby csádi elnök erőfeszítése, hogy az ENSZ erőit (MINURCA T) kitessékelje az országból.

Nigéria esetében, tekintettel a brit gyarmati múltira és az erős amerikai érdekeltségre egy brit vezetésű, legalább hallgatólagos amerikai támogatást élvező uniós művelet jöhet szóba. Figyelembe véve az olajszállító hajók elleni kalózkodást, a művelet jellege ezúttal is inkább haditengerészeti lehet.

A Kongói Demokratikus Köztársaság esetében az unió már két műveletet is vezetett, és jelenleg is folyik a biztonsági szektor reformját célzó két polgári művelet. Az ország biztonsági helyzete erősen instabil, főleg a keleti országrészben. Az ENSZ jelentős logisztikai támogatást nyújt a kongói hadseregnek a műveletek végrehajtásához (például helikopteres csapat- és utánpótlás-szállítás).

Ugyanakkor Kabila elnök, nem utolsósorban az utóbbi időben felerősödött nyugati kritikákra válaszul, fel kívánja számolni az ENSZ jelenlétét az országban, amely elsősorban a keleti tartományokban erőeltolódáshoz vezethet. Az ország komplex biztonsági helyzete és az erős belga és francia érdekeltség miatt további műveletek végrehajtása is elképzelhető. A művelet – hasonlóan a korábbi katonai fellépésekhez – vélhetően rövidebb kifutási idővel zajlik, és célzottan valamilyen részprobléma katonai megoldását, támogatását tűzi ki célul (korlátozott nagyságú terület biztonságossá tétele, vagy a MONUC korlátozott célú támogatása). Az ilyen jellegű műveletet a gyorsreagálású szárazföldi dominanciájú erők alkalmazása fogja jellemezni.

Zimbabwe esetében az esetleges uniós katonai műveletnek szintén nagyon erős politikai akadálya az ország jelenlegi politikai vezetésének erős nyugatellenes politikai beállítottsága.

A fenti országok sorrendisége természetesen nem tud olyan faktorokat figyelembe venni, amelyek váratlanul, előre nehezen megjósolhatóan jelennek meg, mint például N'kunda tábornok páfordulása és zendülése a Kongói Demokratikus Köztársaságban, vagy az Úr Ellenállás Hadserege (LRA) nevű ugandai lázadó csoport nehezen nyomom követhető tevékenysége.

¹² SSR: EU mission in support of the Security Sector Reform Guinea-Bissau.

¹³ MINURCAT: United Nations Mission in the Central African Republic and Chad.

¹⁴ AMISOM: African Union Mission in Somalia.

¹⁵ 2010. április 11-15 között elnök, parlamenti és regionális választásokat tartottak, amelyet számos ellenzéki párt bojkottált. Dél-Szudán függetlenségéről a 2005-ben megkötött Átfogó békemegállapodásnak megfelelően 2011 januárjában kell szavazást tartani.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2010.
3. évfolyam 3. szám

PADÁNYI József, TOMOLYA János

KÖVETKEZTETÉSEK A LEHETSÉGES MŰVELET ORSZÁGA TEKINTETÉBEN

Figyelembe véve a fenti érveket, megállapítható, hogy a valószínűsíthetően az Európai Unió által vezetendő műveleti célszágok listájának első helyén a Kongói Demokratikus Köztársaság áll. Ez nem jelenti feltétlenül, hogy ebben az országban kerül végrehajtásra a következő művelet, de azt igen, hogy rövid távon nagy az esélye egy újbóli kongói műveletnek.

A MAGYAR HONVÉDSÉG SZEREPVÁLLALÁSÁNAK LEHETŐSÉGEI ÉS KORLÁTAI

A Magyar Köztársaság Nemzeti Katonai Stratégiája megfogalmazza a Magyar Honvédség feladatai között, hogy „Erői egy részével részese lehet nemzetközi műveleteknek. Ezekre a műveletekre a NATO és az EU földrajzi határain kívül, szélsőséges éghajlati és terepviszonyok között, befogadó nemzeti támogatás nélkül is sor kerülhet. A viszonylag rövid idejű, intenzív művelet elhúzódó, változó intenzitású válságkezeléssel, stabilizációs és újjáépítési, katonai segítségnyújtási feladatokkal párosulhat.

A Magyar Honvédség feladatait új kihívások középette látja el:

- Napjaink és nagy valószínűséggel a jövő konfliktusai egyre inkább aszimmetrikusak. A fegyveres konfliktusok többségében nem összemérhető képességű erők csapnak össze.
- Tovább növekszik a katonai műveletek összetettsége, amelyeket szinte kivétel nélkül többnemzeti, összhaderőnemi keretek között hajtanak végre. Kiemelt jelentőségű lesz a civil–katonai együttműködés és koordináció.
- A konfliktusok megelőzése, kezelése és az azt követő rendezés – stabilizáció és újjáépítés – civil feladatai, továbbá a leszerelés, lefegyverzés és reintegráció, illetve a biztonsági szektor reformja hosszú ideig igényelheti a katonai erők közreműködését és támogatását.
- A XXI. század fegyveres konfliktusai a globális média figyelme mellett zajlanak. A közvélemény érzékeny a saját katonai, valamint a polgári áldozatokra, ezért egy konfliktust nem elég a hadszíntéren megvívni és megnyerni. Fontos, hogy a közvélemény azt el is fogadja. Ez különösen komoly kihívást jelent az aszimmetrikus konfliktusok esetén.”[10]

A magyar katonák két évtizede jelen vannak Afrikában, elsősorban az ENSZ kéksapkás misszióiban. Ez a szolgálat elsősorban megfigyelői feladatokat jelent, amelyek – ismerte az afrikai körülményeket – nem kevésbé veszélyesek, mint más missziós feladat. Az alábbi táblázatban foglaltuk össze eddigi részvételünket az ENSZ afrikai misszióiban:

KÓD	MISSZIÓ MEGNEVEZÉSE	HELYSZÍN	IDŐHATÁR
UNTAG	ENSZ Namíbiai Átmenetet Segítő Csoport UN Transition Assistance Group	Namíbia	1989–1990
UNAVEM	ENSZ Angolai Ellenőrzési Missziója UN Angola Verification Mission	Angola	1989–1997
HMT	Magyar Egészségügyi Kontingens Hungarian Medical Team	Szaúd- Arabia	1991
ONUMOSZ	ENSZ Mozambiki Művelete UN Operation in Mozambique	Mozambik	1992–1995
UNOMUR	ENSZ Uganda–Ruandai Megfigyelő Misszió UN Observer Mission Uganda–Rwanda	Uganda	1993–1994
UNOMIL	ENSZ Libériai Megfigyelő Misszió UN Observer Mission in Liberia	Libéria	1993-tól napjainkig

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2010.
3. évfolyam 3. szám

PADÁNYI József, TOMOLYA János

KÓD	MISSZIÓ MEGNEVEZÉSE	HELYSZÍN	IDŐHATÁR
MINURSO	ENSZ Nyugat-Szaharai Választási Misszió UN Mission for the Referendum in Western Sahara	Nyugat-Szahara	1995–1996, 2000-től napjainkig
MONUA	ENSZ Angolai Megfigyelő Misszió UN Observer Mission in Angola	Angola	1997-től napjainkig
UNIFIL	ENSZ Ideiglenes Libanoni Hadereje UN Interim Force in Lebanon	Libanon	2007-től napjainkig

Az Európai Unió által létrehozott csádi békefenntartó misszió párizsi főparancsnokságán is szolgáltak magyar katonák. A csádi missziót az ENSZ Biztonsági Tanácsának felkérése 2007 szeptemberében hozta létre az Európai Unió, mégpedig azzal a céllal, hogy Csád keleti és a Közép-Afrikai Köztársaság északkeleti részén biztosítsa a belső konfliktus dúlta szudáni Dárfúrból érkezett menekültek és a csádi harcok elől menekülő úgynevezett „belső menekültek”, összesen közel félmillió ember védelmét. A Ban Ki Mun ENSZ-főtitkár javaslatára létrejött, EUFOR névre keresztelt misszió célja emellett a világszervezet és más humanitárius szervezetek munkatársainak védelme és a fegyveres csoportok átszivárgásának megakadályozása is.

A magyar részvétel tekintetében az elkészült műveleti koncepció ad mozgásteret és egyben korlátokat is.[11] Maga a koncepció is két részvételi lehetőséget sugall: egy lehetséges európai uniós műveletben való részvételt az ALTHEA művelet befejezését követően felszabaduló létszám adta keretek között, valamint egy, a 2011-es magyar uniós elnökség idején az esetlegesen akkor bekövetkező műveletben való részvételi lehetőséget. Ahhoz, hogy meghatározzuk, milyen műveleti haderőigényt fog az unió várhatóan támasztani, érdemes elemezni az eddigi műveletek haderőigényét, a haderő-felajánlások során jelentkező problémákat.

Az Európai Unió eddigi katonai műveletei haderő-felajánlási konferenciáinak közös vonásai az alábbiakban foglalhatók össze:

- az Európai Unió állandó légi szállítási kapacitáshiánnyal küszködik, mind merevszárnyú, mind forgószárnyú eszközök tekintetében, stratégiai, hadműveleti és harcászati szinten egyaránt;
- jelentős a kapacitáshiány a speciális repülő eszközök (pl.: MEDEVAC) tekintetében is;
- a stratégiai tartalékok biztosítása nehézségekbe ütközött;
- a műveletekben – több esetben – a vízellátási képesség, és az egészségügyi támogatás kiemelt jelentőséget kapott;
- a tagállamok, lehetőség szerint nemzeti kontingensekkel vettek részt, amelyek az FHQ szintjétől lefelé tagozódtak a haderőbe;
- a haderőigény állandó eleme volt a haderőmegóvás (Force Protection) kiemelt fontossága;
- a vezető nemzetek szívesen vették az olyan nagy értékű felajánlásokat, mint a speciális erőkből álló kontingensek;
- a haderő állandó – és talán legkönnyebben teljesíthető – elemét a gyorsreagálású, könnyű fegyverzetű erők alkották.

Tekintettel a fentiekre, a magyar részvétel a képesség igény szempontjából – figyelembe véve a haderő jelenlegi helyzetét, és a nagyobb összegű beszerzések valószínűségének alacsony voltát – az alábbi csomópontok mentén realizálódhat:

✓ *Önálló, könnyű fegyverzetű, század erejű, gyorsreagálású alegység kiküldése*

Előnyei: jó láthatóság, a feladatrendszer nem ismeretlen a Magyar Honvédség számára, hiszen több misszióban is hasonló jellegű volt a részvételünk.

Hátrányok: magasabb kockázati tényezők, a saját logisztikai ellátáson alapuló század nagyságú erő kiküldése jelentős költségekkel jár, várható kommunikációs–interoperabilitási problémák, a sajátos fegyverzet és technikai eszközök miatt erős nemzeti logisztikai támogatás szükséges.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2010.
3. évfolyam 3. szám

PADÁNYI József, TOMOLYA János

- ✓ *Önálló, könnyű fegyverzetű, megerősített szakasz-század erejű, gyorsreagálású, a haderő oltalmazására képes alegység kiküldése, amely egy katonai bázis ór- és biztosító feladatait látná el*

Előnyei: jó láthatóság, a feladatrendszer ismert, alacsonyabb kockázatú feladat, kevesebb erő szükséges a teljesítéséhez.

Hátrányok: monotonitás, a megszerzett szakmai tapasztalatok itthoni alkalmazása korlátozott.

- ✓ *Különleges erőkből álló kötelék (csoport) kiküldése, amelynek nagysága századerőig terjedhet*

Előnyei: nagy értékű hozzájárulás, a megszerzett szakmai tapasztalatok felhasználhatósága széles körű.

Hátrányok: viszonylag ismeretlen feladatrendszer, alacsony láthatóság, magasabb kockázat, a különleges erők logisztikai ellátása fajlagosan magas költségű.

- ✓ *Önálló humán felderítő csoport kiküldése, amelynek nagysága 1-2 szakaszban határozható meg*

Előnyei: közepes értékű hozzájárulás, amely hiány esetén nagy értékűvé válhat, ismert feladatrendszer, a tapasztalatok felhasználhatósága széles körű.

Hátrányok: alacsonyabb láthatóság, magasabb kockázat, viszonylag nagyobb erő szükséges.

- ✓ *Szakterületeket ellátó, szárazföldi jellegű erők kiküldése (víztisztító, alacsonyvízi hídépítő, egészségügyi, térképész, CIMIC), amelynek nagysága 1-2 szakasz lehet*

Előnyei: közepes értékű hozzájárulás, amely kifejezett hiány esetén nagy értékűvé válhat, jól ismert feladatrendszer, alacsonyabb kockázatú feladat, a megszerzett tapasztalatok felhasználhatósága kiemelkedően jó.

Hátrányok: alacsonyabb láthatóság, feltételezhetően képességfejlesztés is szükséges (pl.: kűtfúró képesség, vízszállító képesség, speciális afrikai betegségekben való orvosi jártasság). A szükséges és lehetséges hídépítő képesség összefoglalását a 11. sz. melléklet, a vízellátó képességet a 12. sz. melléklet, míg a CIMIC képesség bemutatását a 13. sz. melléklet tartalmazza.

TÖRZSTISZTEK KIKÜLDÉSE

Előnyei: jól ismert feladatrendszer, alacsonyabb kockázatú feladat, a megszerzett tapasztalatok felhasználhatósága jó.

Hátrányok: alacsony láthatóság, nehezen tervezhető részvétel, egy Európai Unió elnökséget ellátó nemzet számára kifejezetten alacsony értékű hozzájárulás.

KATONAI RENDÉSZ ALEGYSÉG KIKÜLDÉSE

Előnyei: jól ismert feladatrendszer, alacsonyabb kockázatú feladat, a megszerzett tapasztalatok felhasználhatósága jó.

Hátrányok: az EU által vezetett műveletekben csupán egy alkalommal volt szükség ilyen jellegű képességre, ezért, nehezen tervezhető a részvétel, a képesség hazai viszonylatban nehezen illeszthető vissza.

A fentiek közül – véleményünk szerint – a második opció az, amelyik megfelelő láthatóságot biztosít, és a keretnemzetek is szívesen vesznek felajánlasként.¹⁶ Mivel kevés járművet igénylő feladat, kisebb anyagi ráfordítást igényel, és a feladat ismertsége, a más műveleti területen szerzett tapasztalatok miatt, talán ez a legkönnyebben megvalósíthatónak tűnő változat.

A LEHETSÉGES ALKALMAZÁS KORLÁTAI

Ahhoz, hogy 2011-ben képesek legyünk részt venni az esetleges afrikai katonai műveletekben, a felkészülést már most meg kell kezdeni. Ebbe beleértjük:

- A humán erőforrások felmérését.

¹⁶ Az EU által vezetett katonai műveletek haderő-felajánlási konferenciáin a keretnemzetek ebben a tekintetben mindig szívesen vették más nemzetek felajánlásait, ezért ennek elfogadása nagyon valószínű.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2010.
3. évfolyam 3. szám

PADÁNYI József, TOMOLYA János

- A jelenlegi missziók helyzetének áttekintését az esetleges átcsoportosítások miatt.
- A nyelvismeret kiterjesztését, hiszen egy afrikai műveletben szükségessé válik – az angol mellett – a francia és az arab valamilyen fokú ismerete. Tekintettel az afrikai sajátosságokra, egyes törzsi nyelvek minimális ismerete is követelmény kell, legyen.
- Meg kell kezdeni a célterület átfogó katonai–civil értékelését, az információk feldolgozását, az igénybe vehető – hazánkban élő vagy itt tanult, esetleg itt működő – civil erőforrások felmérését.¹⁷
- Át kell tekinteni a logisztikai támogatás területeit, el kell végezni a nagybani költségek tervezését.
- A döntés megszületését követően azonnal hozzá kell látni a felszerelés beszerzéséhez, ami – ismerte a közbeszerzés ütemét – az egyik kritikus pontja lehet a felkészülésnek.
- Tekintettel a terület éghajlati viszonyaira, fel kell gyorsítani az eszközök, a felszerelés és a ruházat alkalmazási határainak vizsgálatát.
- Meg kell teremteni a műveletek CIMIC hátterét, különös tekintettel a kultúr-antropológiai módszerekre.
- Meg kell kezdeni a művelet PR előkészítését, a hazai közvélemény meggyőzése érdekében. Ez annál inkább is fontos, mert az eddigi afrikai műveletek „sikeressége” növeli a veszteségek valószínűségét.

Kulcsszavak: Afrika; nemzetközi katonai műveletek; béketámogató műveletek.

Keywords: Africa; international military operations; Peacekeeping Operations.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- [1] 1009/2009. (I. 30.) Kom. határozat a Magyar Köztársaság Nemzeti Katonai Stratégiájáról.
http://www.hm.gov.hu/miniszterium/nemzeti_katonai_strategia_-_kormanyhatarozat Letöltve: 2010. március 20.
- [2] Szűcs László: Magyar katonák Afrikában. http://www.honvedelem.hu/cikk/6/14984/magyar_katonak_afrikaban_pentek.html Letöltve: 2009. november 15.
- [3] CIA, The World Fact Book; <http://www.cia.gov/cia/publications/factbook> Letöltve: 2010. április 6.
- [4] http://data.unaids.org/pub/Global_Report/2008/jc1510_2008_global_report_pp29_62_en.pdf Letöltve: 2010. április 6.
- [5] WEC Survey of Energy Resources 2001 Crude Oil and natural gas www.worldenergy.org
- [6] Hetényi Soma Ábrus: Fekete Afrika és az olaj. Új Honvédségi Szemle, 2006. 9. sz. 48. o.
- [7] Christopher Grippin: France, the United Kingdom, and EU Capacities for Military Action in Africa, Scholl of International Relation University of Southern California, 2007. 43. o.
- [8] <http://www.industrie.gouv.fr/energie/statistiques/pdf/> Letöltve: 2010. április 6.
- [9] http://www.unaids.org/en/KnowledgeCentre/HIVData/GlobalReport/2008/2008_Global_report.asp Letöltve: 2010. április 6.
- [10] A Magyar Köztársaság Nemzeti Katonai Stratégiája.
http://www.hm.gov.hu/files/9/11132/nemzeti_katonai_strategia_feher_konyv.pdf Letöltve: 2009. augusztus 8.
- [11] „A Magyar Honvédség nemzetközi műveletekben való szerepvállalásának 2016-ig szóló irányelvei” című, 2009. november 6-án jóváhagyott HM dokumentum.
- [12] Balázs Judit: Az EU Afrika politikája és Magyarország szerepe.
www.terebess.hu/.../Magyarország%20és%20az%20EU%20Afrika%20politikája.doc Letöltve: 2010. április 7.

¹⁷ A Magyar Külügyminisztérium illetékesei egy adatbázisba szeretnék összegyűjteni a korábban Afrikában dolgozott magyar szakemberek, illetve a Magyarországon tanult afrikai diákok elérhetőségét. Kiindulópont lehet, hogy Etiópiában 70-90 fővel működik a Kádár-rendszer idején hazánkban tanult diákok egyesülete.

Forrás: Balázs Judit: Az EU Afrika politikája és Magyarország szerepe.

www.terebess.hu/.../Magyarország%20és%20az%20EU%20Afrika%20politikája.doc Letöltve: 2010. április 7.